

Undersökningen utförd år 1938 av

fil. stud. Kerstin Hansson.

Innehåll:

8 sidor beskrivning med 3 teckningar

1 teckning

14 fotografier

neg. saknas vid acc.; fot. har
Int. Albert Nilsson dem. A.S.

Viken.

1 u
Municipalsamhälle 16km. norr om Hälsingborg, Vikens socken, Luggede härad, Malmöhus län.

Medelare: Kommunalordförande Kallentin Svensson, född 1878, Hamnkapten Konrad Remberg, Fiskaren Albert Andersson född 1880. Samhället är mycket gammalt och förekommer på äldre kartor från 1600-talet. Det låg på samfällsmark och hörde huvudsakligen till Väsby socken. Men även socknar som Brunnby, Farhult, Vålinge och Kattarp hade rätt att där hämta grus och tång. År 1812 verkställdes en uppdelning av marken socknarna emellan, så att det ännu idag finns smärre områden, som tillhör någon av nämnda socknar.

Bebyggelse. Enligt medelaren K. Svensson skulle det första huset ha tillhört en kustvakt eller som han kallades "kustriddare". Han hade beordrats dit för att bevaka kusten. Sedan flyttade flera familjer dit, vilka delvis livnärde sig av jordbruk. Största delen av befolkningen gav sig till sjöss, och redan mycket tidigt byggdes fartygen på platsen. Flera små V-formiga klyftor omedelbart ovanför stranden både norr och söder om samhället äro gamla skeppsbyggeriställen.

På äldre dagar, sedan sjöfolket kommit i land, livnärde de sig på fiske. Efter hand utvecklade sig denna näringsgren mera självständigt.

Den äldsta bebyggelsen var koncentrerad till den nuvarande norra hälften av samhället från hamnen räknat och låg spridd utefter strandlinjen.

Husen voro små korsvirkesstugor med "lerstagaväggar". Då ett nytt hus skulle uppföras, bjöds byns befolkning på "lergillen". Alla, både män och kvinnor hjälptes då åt att fläta halmen till väggarna. Men lerväggarna stodo dåligt emot de hårda, salta vindarna, så att de ganska snart började beklädas med brädor.

Som en kvarleva från den tid, då byamännen kallades till stämma genom byaluren, lever fortfarande signalering med lur kvar. Nu förutom vid kallande till kommunalstämma även vid alla tillfällen, då något skall annonseras i samhället, vid uppbörd, "julgranar till salu", "sill i hamnen" etc.

Hamnen.

Från år 1866 finns de första bokförda uppgifterna om något hamnbygge. Det var den nuvarande norra kajen, som byggdes. Kostnaderna äro upptagna till 1200 kr., varav man förstår, att det utförda arbetet varit ganska omfattande räknat efter dåvarande penningvärde. 1895 påbörjades byggandet av den västra vågbrytaren, som var färdig 1897.

1905 - 07 uppfördes den västra kajen och vågbrytaren, vilka förstörts under julstormen 1902.

Så sent som 1935 genomgick hamnen en grundlig reparation och tillbyggnad, varvid den fick det utseende, den nu har. Vid detta tillfälle utbyttes även inseglingsfyrens fotogenbelysning mot agaljus. Förutom fiskhamn är Viken även en betydande lotsstation, där personalen till Svinbådans fyrskepp är bosatt, och varifrån lots lämnas till sydgående fartyg genom Sundet. Dessutom omfattar hamnen även ett skeppsvarv för segelfartyg.

Det äldre fisket.

På 1890-talet byggdes på platsen 3 stora kvassar, med vilka man på våren bedrev fångst huvudsakligen av flatfisk vid Anholt. De voro bemannade med 6 till 7 man och utrustade med en 50 garn vardera. Fångsten såldes i Hälsingborg.

I juli började fisket efter sill med 14 däckade båtar med 6 man på varje. Då byns befolkning ofta inte räckte till, togs en stor del av bemanningen från Hittarp. Sillen avyttrades till "sillaprançare" vid stora auktioner, som höllos nere vid hamnen. Tillgången var ibland så god att priset på sill endast var 10 öre valen.

Sillfiskets blomstringsperiod inföll mellan 1880-talet till början av 1900-talet. Under höstmörkren fångades ål från 7 öppna båtar 19 å 20 fot långa. Besättningen i varje var 4 man. Fångstredskapen var smårusor. Man antar att det vid denna tid (1880 - 1900) funnos 250 sådana redskap på platsen.

Under vintern bedrevs småfiske av torskfiskar och annat meddels garn och krok.

M 10680 - 3

5.1403:3

Redskapstyper.

1. "Storrusa". Har tidigare använts vid ålfisket under "ålamörkren" på höstarna. Deras konstruktion och användning överensstämmer fullständigt med samma redskap från Barsebäckshamn.
2. "Smårusa" med 4 bågar är även den av den typ, som förekommer längs hela skånska kusten och användes framför allt sommartid för fångst av gulål.
3. Bottengarn. På de sista 10 åren har storrusan helt och hållet trängts ut av det betydligt effektivare bottengarnet, av vilket redskap det på platsen finnes 6 st., alla tillhörande samma fiskelag.

Beskrivning: Djup ö.a. 20 - 25 fot.

Armar: En landarm, kallad "raen", längd 75 - 100 famnar, sträckande sig med början ett stycke ut från land till norra början av "huvudkalven" på själva bottengarnet. Knuten av engelskt bomullsgarn n:r 12/12. På utsatta ställen, "Vid hårt vanne", sättes "raen" mellan två pålrader. Raens underteln belastas av en ketting, vikt 3,5 - 4 kg. pr famn. Flöten saknas.

På södra sidan en kortare sidoarm, 8 famnar lång, kallas "vandringsbro".

Bottengarnet: Omkrets 18 - 24 famnar. Knuten av engelskt bomullsgarn n:r 12/18. Vid varje sida fäst vid 6 st. pålar, av vilka den yttersta, den s.k. "åt nordväst", är en dubbelpåle. Denna tjänar även att göra fast huvudkalvens två stillband.

Bottengarnet fortsättes av en "rusa" med 4 rottingbyglar, "böjlar", och 1 eller 2 ingångar, "kalvar". Avståndet mellan byglarna är 3,5 fot.

Till sista bygeln i rusan knytes "ålakypen" med ända upp till 12 byglar, och med ökning av storleken från 1:sta - 4:de och därefter normalt avtagande storlek. Vid 1:sta bygeln ett galler för att hindra annan fisk än ål att komma in i ålakypen. Från 2:dra bygeln en kalv med stillbanden, 2 st., fast i 4:de bygeln. Själva struten avslutas och stänges kring en träklots (se fig.)

Impregnering: Redskapet impregneras i sin helhet med tjära före första utsättningen för året.

Användning: Fångstobj.: Redskapet fiskar praktiskt taget all fisk, som kommer inom området, men är framför allt inriktat på fångst av vandringsål. Fångsttid: Redskapet utsättes i juli, men först vid "ålamörkren", som börja i september sätter det huvudsakliga

M 10680 : 4

31403:4

fisket efter ål in. Under 18 - 20 dygn står det ute, varefter det tages upp för att torkas och därpå åter utsätts.

Vittjning: Redskapen "ryktas" en gång om dygnet från särskilda ryktebåtar, vilka äro av en rundgattad, öppen sniptyp. Vid själva ryktningen börjar man med att "lätta" bottengarnet, därefter rusan. "Ålakypan" göres loss, och lyftes helt och hållet ombord för att tömmas.

Fiskelaget består normalt av 4 man, vid pålning och dylikt assisterade av lejd hjälp.

Träklots till "ålakypa".

Mått:

Tot. l.: 50 cm.

Diam. på knoppen: 20 cm.

M 10680: 5

G. 14035

5. Tobisnot.

Med kil. Bunden av eg.bom.garn n:r 12/3.

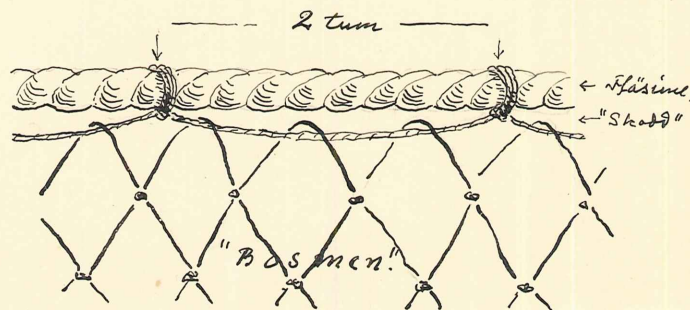
Armar: 10 famnar långa vardera, lika djupa hela vägen från "armaträet" till "sluget". Varven kallas "bor". Armarna bundna med 54 varv/aln.

Boning: Överteln. N:r 12/12 sime (hampa), kallas "fläsime". Flöten av kork, kallas "flär", 60 maskor av garnet mellan var flär.

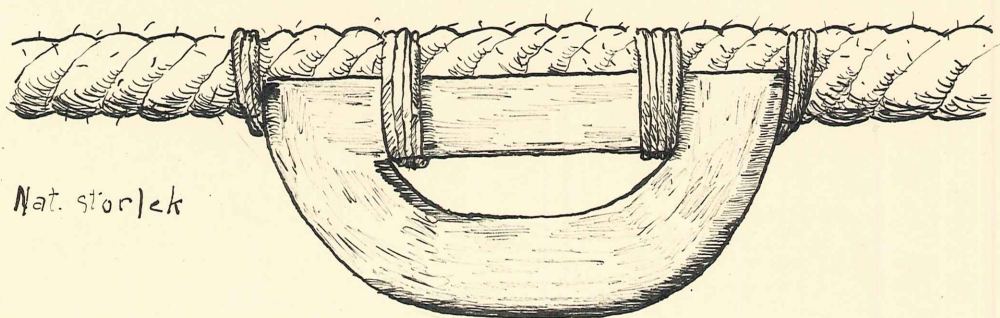
Schema över boning.

Detalj av överteln.

Avståndet mellan varje knop, omfattande 3 maskor av "bosmen", kallas "att skuta armen". Bomaskan av samma garn som övriga bosmen.

Underteln. N:r 12/15 sime, kallas stensime. Boning samma som för överteln. Sänken av bly. Vikt pr styck 2 kg. Utseende enl. fig.

Blysänke.

Kilen eller kalven. Består av 2 delar. Tot. längd 2,5 famnar.

Den främre kallas sluket. Maskstorlek 110 varv/aln, maskad till armarna. Övertelnen med 3 "flär" Undertelnen med 3 blysämken.

Bakre delen kallas samlingskassen, av oblekt domestik, öppen baktill. Vid användning tillslutes den med ett garn.

Impregnering: Med impregneringsolja, vilken köpes färdig. Tidiga har tjära använts.

Användning: Fångstobj.: Tobis. Lämpligaste fångsttid är mot sommaren, då noten drages på sandbotten framför allt på 3 ställen, norr och söder om hamnen samt utanför "paviljongen". Tobisen användes som bete vid krokfiske.

- Ann
1. Schema vid en helt utslagen
 2. När tygde Tobisnot användas
 3. När drages den? Mot land? Från land?
 4. Dialekt namn?

6. Flundregarn.

Indelning: a. "Röspättegarn" och "skrubbegarn" med 10 varv/aln.

b. "Stenbidagarn" med 6 å 7 varv/aln.

Näten köpas i slingor om en halva på 3000 maskors längd och med ett djup av 23 varv vardera. Två halvord maskas ihop till ett garn.

A. "Bosmen" av egyptiskt bomullsgarn n:r 60/5. Bomaskan n:r 12/9.

B. Teln av amerikansk bomull n:r 32. Boning på samma sätt som tobisnotens armar.

hur tätt?
Överteln: Flöten av flåstock, "flär".

" "
Underteln: Sänken stenar. Undertelnen bodd en hand längre på var 4:de flä. För vart 4:de flä ett stenband.

Impregnering: Barkning med björkbark efter betning med soda.

Användning: Fångstobj.: Flatfisk och stenbit. Sättes vanligen från öppna snipor. Vid fisket deltaga vanligen 2 man.

7. "Toskagarn". Till utseendet fullständigt likt flundregarnet, sjörett på samma sätt. Vid fisket är tillvägagångssättet lika, blott med den skillnaden att fisket efter torsk huvudsakligen bedrives under vintertiden.

8. Närdingar.

Indelning.

a. "Bottennärding". Benämningen härleder sig av, att näten sätts till botten. Detta förfaringssätt är det äldsta.

Storlek: Djup: 150 varv (75 maskor), 1,5 famnar.

Längd: 2200 varv, 24 famnar.

Garnet: Knutet av engelskt garn n:r 60, med 28 - 32 varv/aln.

Boning med "skodd" med 3 "ombinnemaskor" pr "skodd". Ombinnegarnet knutet av n:r 6/12.

Teln: Av hampa n:r 12/12 sime. Överteln kallas "fläteln", underteln "stenteln". Sidotelarna kallas "gavlar" och äro av n:r 6/6 sime, 10 - 12 maskor djupa.

Sänke: Sten, vikt 2 - 3 hg. Antal: 20 - 25 st. pr närding. 1 famn mellan varje stenband.

Flöte: "Flär". Av kork. Avståndet 7 skodd mellan vart flä.

Impregnering: Ingen.

Användning: Fångstobj.: Sill.

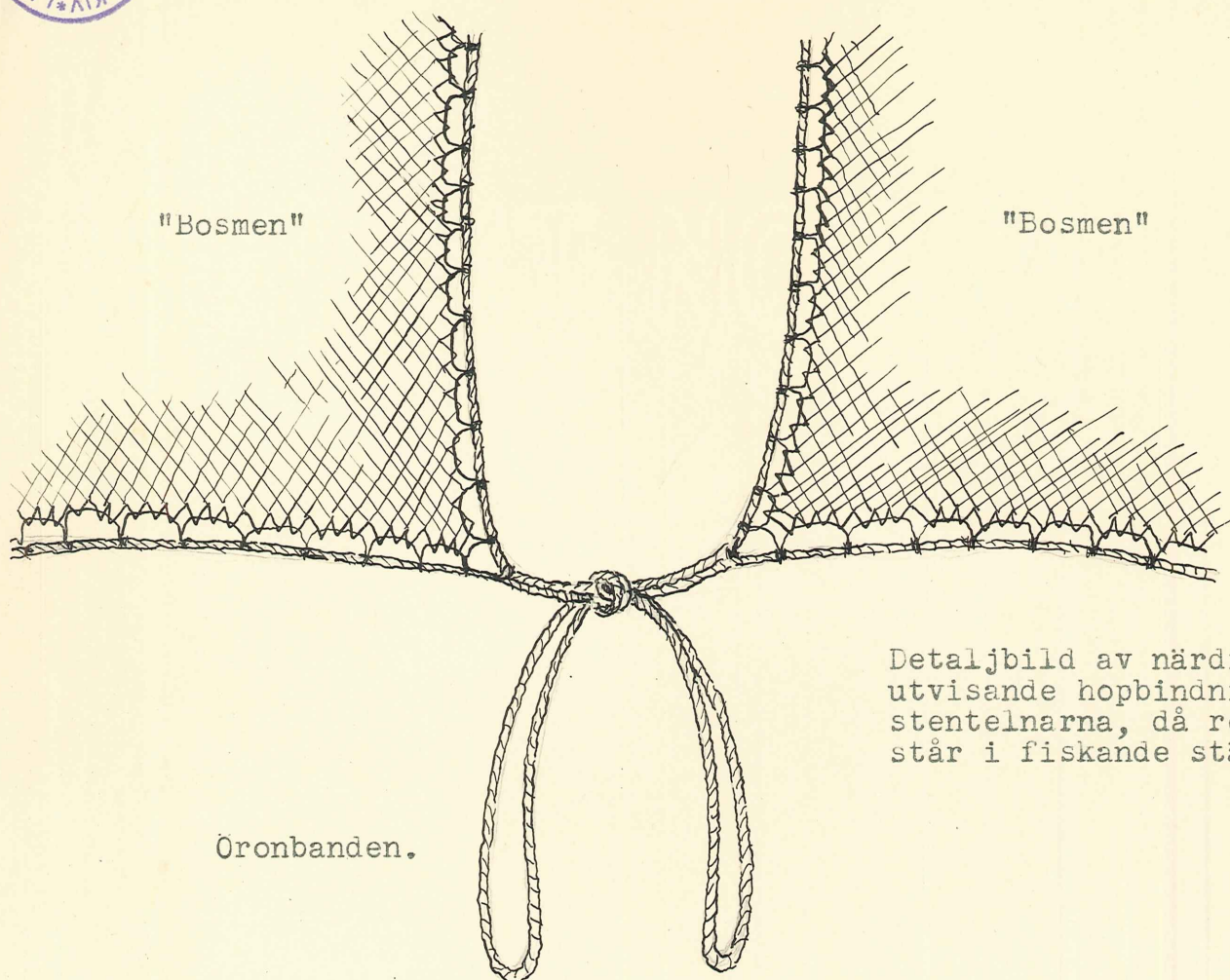
*Förbruknings-
användningen:*
Förfaringssättet: Utsätts på sandbotten (anledningen till att de ej impregneras, då de måste vara vita). Efter upptagandet sköljas de, för att därefter hängas till tork.

b. "Drivnäring". Utlägges för att flyta i vattenytan. Detta för-

M 10680 : 7

G. 1403:7

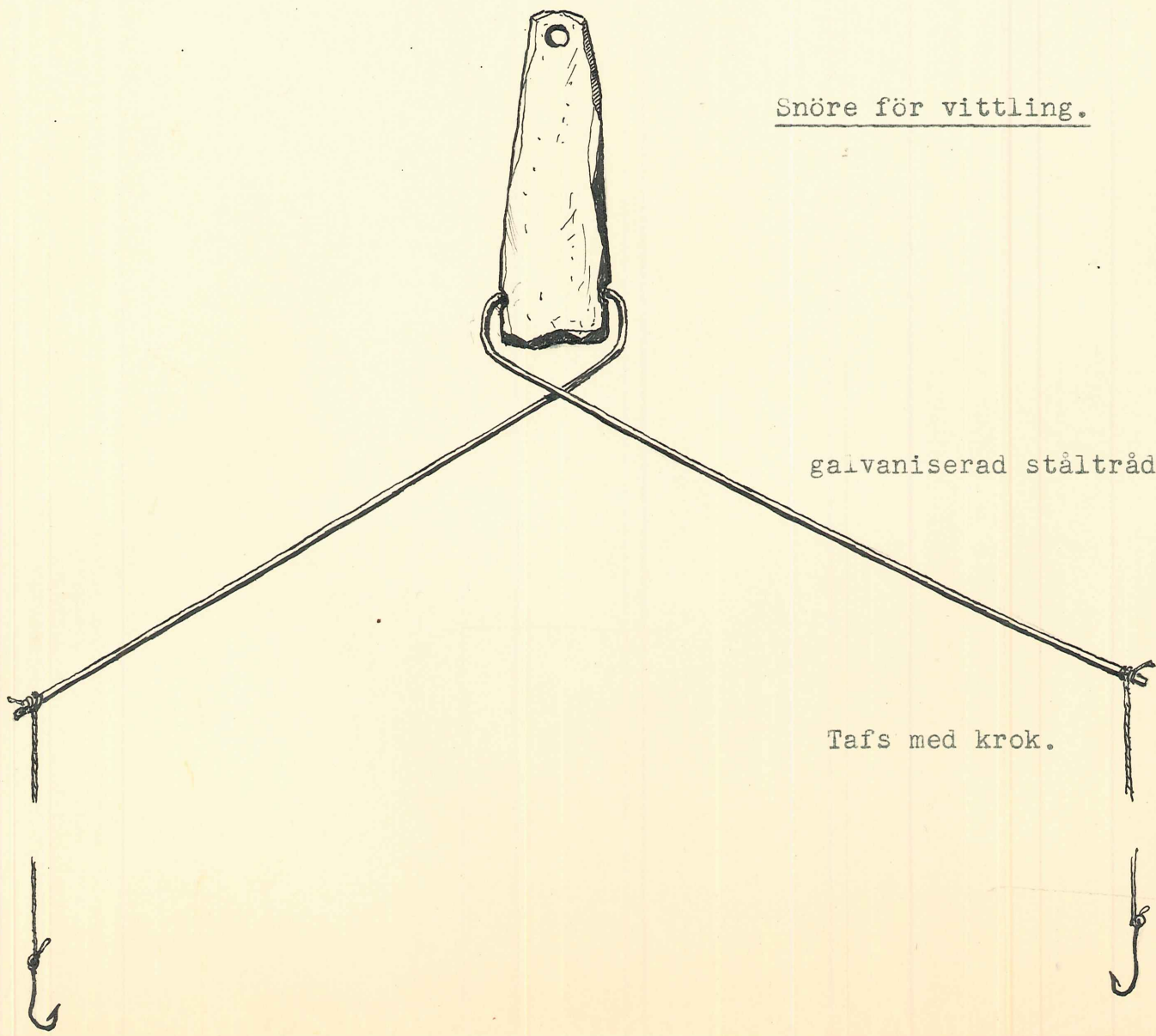

"Bosmen"

"Bosmen"

Öronbanden.

Detaljbild av närdingslänk
utvisande hopbindningen av
stentelnarna, då redskapen
står i fiskande ställning.

Snöre för vittling.

galvaniserad ståltråd.

Tafs med krok.

faringsätt har först börjat under 1900-talet.

Storlek: Djup: 550 varv (275 maskor), 3 famnar.

Längd: 1200 maskor.

Garnet: Samma som till bottennäring.

Teln, sänke och flöte: Samma.

Impregnering: Barkning med björkbark eller katechu.

Användning: Fångstobj.: sill.

Båtarna ssom användas vid detta fiske, äro heldäckade båtar av kostertyp. Öronbanden mellan närdingarna fastgöras enl, fig.

9. Långrev. Användes vid fiske efter ål och torsk.

10. Pilk. " " " " torsk. Pilken blyfisk av vanlig typ.

11. Snöre. För vittling. Användes sommartid. Består av en konisk blyklump på 1/2 kg. Vid basen är en galvaniserad ståltråd träd, vars skänklar äro böjda i nästan rak vinkel (ungef. 130°) från fästpunkten. I änden på ståltråden sitter en tafs med en torskkrok, vilken betas med mask eller "reghäst". (Se fig.)

12. Stampa orm. Beskr. se Linnés Skånska Resa sid. 315. Numera är denna metod att anskaffa agn i stort sett bortlagd. Ännu för c:a 15 år sedan var det dock ganska vanligt.

M 10680 : 9

g. 1403:9 S.

- Anmärkning
1. Bebyggelse och bostadsskick endast vidrört.
 2. De sociala förhållandena i Viken, torde vara särskilt intressanta. Här har endast vidrörts i största korthet luren.
 3. I en undersökning som gör anspråk på att vara en monografisk karaktär för fiskets arbetsår ägnas ett särskilt kapitel.
 4. Redskaps beskrivning i många fall ofullständig. Många redskap äro ej nämnda. Arbets metoderna, alltså husredskapen utläggas och vittjas endast vidrörts på ett par ställen. I stort sett ett förbigående.
 5. Bildmaterialet är ytterligt magert.¹⁾
 6. Torkställningen och torkplatsen ej ens vidrörda.

¹⁾ Omfattar 14 bilder, mest bekymmer
som icke behövas läsas för begrip / an

M 10680 PD

G. 1403:10-12

Äldre bebyggelse.

G. 1403:10

G. 1403:11

G. 1403:12

G. 1403:13

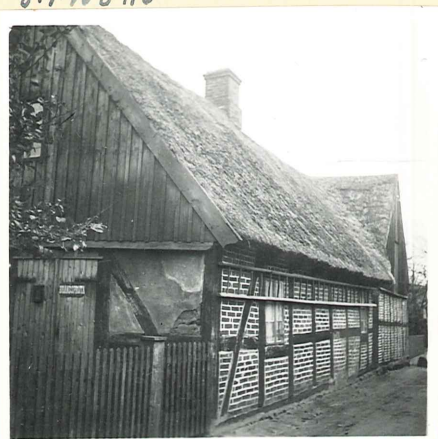
G. 1403:14

G. 1403:15

G. 1403:16

G. 1403:17

M 10680:11

G. 1403:18-23

Norra kajen med lots-
huset. Hamnen.

G. 1403:18

Älbottengarn till tork.
G. 1403:19

G. 1403:20

"Raen" till bottengarnet på torkställningen.
G. 1403:21

G. 1403:22

"Sill i hamnen".
Luren går.

G. 1403:23

